

Муниципальное бюджетное дошкольное образовательное учреждение “Центр развития ребенка – детский сад № 36 “Волшебный дворец” г.Альметьевска РТ

Принята на заседании
педагогического совета № 1
от «27» августа 2024г.

Программа
дополнительного образования для детей 5-6 лет
по духовно-нравственному воспитанию “Нэсыйхэт”
на 2024-2025 учебный год

5-6 яшьлек балалар өчен
рухи һәм эхлакый тәрбия бирү буенча
“Нэсыйхэт” өстәмә белем бирү
программасы
(2024-2025 уку елы)

балаларны татар теленә өйрәтүче
югары категорияле тәрбиячеләр
Усманова Р.М.
Мурдагулова В.Р.

I. Кереш өлөш

*Алтыннан бәһале, оңмах нигъмәтләрәннән
кадерле булган нәрсә – тәрбияле баладыр.
Ата һәм ана өчен тәрбияле бала кебек
олуг байлык һич булмас.
Тәрбияле бала дөньяда җанга шатлык
һәм ахирәттә йөзгә аклык китерер.
Р. Фахретдин*

Балаларда эхлаклылык сыйфатлары тәрбияләү, аларны кешеләр белән аралашу кагыйдәләренә өйрәтү – безнең алда торган иң мөһим бурычларның берсе. Халкыбыз: “Алтыдагы – алтмышта”, - дип, балачакта өйрәнелгән гадәтләрнең олыгайгач та онытылмавына ишарә ясап әйтә. Асыл сыйфатлар балачакта канга сеңдерелә һәм гомерлек гадәتكә әверелә. Кеше аларны никадәр иртәрәк үзләштерсә һәм көндәлек гамәленә кертсә, шулкадәр аңа яшәү максатчанрак, мәгънәлерәк тоела, җәмгыятьтә андый кешенең абруе күтәрелә, гаиләдә ихтирамы, ышанычы арта.

Без үз алдыбызга халык йолаларына, традицияләренә, ижатына, горөф-гадәтләренә, сәнгәтенә таянып балаларда туган телгә хөрмәт, халкыбызга карата гүзәл эхлакый сыйфатлар тәрбияләү, милли фольклор әсәрләре аша, балаларның дәрәс әдәби телдә сөйләшүләренә ирешү максаты куябыз.

Халыкның һәръяклап үскән шәхес тәрбияләргә омтылышын чагылдырган һәм шуңа ирешү юлында туган традицияләре бар. Горөф-гадәт, йолалар тормышны бер тәртипкә салу, аның аеруча мөһим булган бер вакыйгаларын мәгънәле, төпле, дәрәс итеп кичерү, һәр нәрсәнең урынлы булуын аңлата. Кешегә шатлыклы һәм кайгылы мизгелләрдә югалып калмаска өйрәтә, ярдәм итә. Гасырлар аша буыннан буынга килгән бу кануннарның тирән тамырлары тәрбиягә барып тоташа.

Кешенең гомере беренче чиратта гаиләдә үтә. Шуңа күрә дә гаилә тормышындагы вакыйгалар белән бәйлә йолалар безнең эшебезнең төп эчтәлеген билгели дә инде. Гаилә бәйрәмнәре уздыру кебек чараларның тәрбияви йогынтысы – бәяләп бетергесез.

Безнең төп эшебез – тәрбия һәм белем бирү. Бу урында үзе дә мөгаллим булган Ризәддин Фәхрәтдиннең “белем бирүнең нигезе – тәрбия... Тәрбиясе булмаган жирдә... гүзәл кеше дә җитешмәс” дигән искиткеч акыллы сүзләрен китерми мөмкин түгел. Вакытында тиешле тәрбия бирмибез икән, бүгенге яшь буын безнең булачак оныкларыбызга нинди тәрбия бирер соң?

Барыбызга да уңышлар телибез!

II. Аңлатма язуы

Сезнең игътибарыгызга балалар бакчасында 5-6 яшьлек балалар белән әхлак тәрбиясенә юнәлдерелгән түгәрәк эшчәнлеген алып бару өчен төзелгән программа: аңлатма язуы, методик тәкъдимнәр, еллык комплекслы - тематик план һәм түгәрәк эшчәнлегенә эшкәртмәләре бирелә. Бу программа туган телебезгә хөрмәт, балаларда әхлакый сыйфатлар, татар халык авыз ижатына һәм матур әдәбияткә мөһабәт тәрбияләү максатын куя.

Программа “Балалар бакчасында тәрбия һәм белем бирү программасы” (Казан, “Хәтер”, 2000) таләпләренә туры китереп ижат ителде. Барлык тәкъдим ителгән материал үстерешле белем бирү һәм дидактик принципларга нигезләнеп язылды. Балаларның яшь үзенчәлекләре, индивидуаль сәләтләре, биремне башкару өчен көчә житү мөмкинлекләре исәпкә алынды.

Баланың мәктәпкәчә яшәтгә чоры – тирә – юньне йотлыгып өйрәнү, күп кичерешләренә үзенә туплау, кеше шәхесе формалашуда иң мөһим чор. Соңгы елларда тормышыбызда, яшәешбездә бара торган үзгәрешләренә берсе – туган телгә, халыкның милли мәдәниятенә, рухи дөнъясына игътибары көчәю. Бу исә балага туган көнненән башлап ана телендә тәрбия бирә башлауны, балалар бакчаларында максатлы рәвештә сабыйларны үз туган теленә өйрәтүнең иң актуаль мәсьәләләр рәтенә куйды. Ана теле – тою, сизү, йөрәк теле, рухи тамыр. Рухи тамырдан акыл, фикер эшчәнлегенә, белем һәм күнекмәләр туплауга, кешеләренә, дөнъяны танып белүгә юл кыскарарак. Без, тәрбиячеләренә бурычлары: халык йолаларына, традицияләренә, ижатына, гореф-гадәтләренә, сәнгәтенә таянып балаларда туган телгә хөрмәт, халкыбызга карата гүзәл әхлакый сыйфатлар тәрбияләү, милли фольклор әсәрләре аша, балаларның дәрәс әдәби телдә сөйләшүләренә ирешү. Балаларыбызда халкыбызга хас милли үзенчәлекләренә: кунакчыллык, сабырлык, шаянлык тәрбияләү.

Түгәрәк эшчәнлегә уңышлы һәм нәтижәле узсын өчен:

- тиешле педагогик шартлар тудыру,
- өйрәтү эшчәнлеген яңарту,
- нәтижәле алымнардан файдалану,
- түгәрәк эшчәнлеген максатка ярашлы рәвештә алыштырып тору,
- педагогның балаларны яратып, күңел биреп, ижади эшләве кирәк.

Тәкъдим ителгән материал балаларны олы, катлаулы, гаять кызыклы дөнъяга алып керүдә һәм әхлакый сыйфатларны үзләштерүдә файдалы ярдәмлек булып дип ышанабыз.

Программаның максаты

Бала шәхесенә барлык эчке табигый көчләрен хәрәкәتكә китерү, яна жәмгыять шартларында әхлакый шәхес буларак тәрбияләү, балалар әдәбиятының иң матур үрнәкләре, татар халык авыз ижатының төрле формалары белән таныштыру, халкыбызның әдәбияты, сәнгате, мәданияте, горейф-гадәтләре үрнәгендә әхлаклы, югары культуралы шәхесләр тәрбияләү.

Программаның бурычлары

- татар халкының тарихы, үткәне һәм бүгенгесе белән кызыксыну, горурылык хисләре уяту;
- татар халкының тормыш-көнкүрешендәге үзенчәлекләре, милли киёмнәре, матур йолалары һәм бәйрәмнәре белән таныштыруны дәвам итү;
- туган телебезне ярату, зурлау, аны саклау хисләре тәрбияләү;
- Р.Фәхретдин хезмәтләре аша яшь буынның әхлакый сыйфатларын үстерү.

Программаның актуальлеге

Балаларга әхлакый тәрбия бирү — кешелек дөнъясы алдында торган иң мөһим проблемаларның берсе. Кешенә әхлагы булмаса, ул үзе дә, аның тирә - ягындагылары да тәрбиясез була. Әхлак тәрбиясе иң башта гаиләдән башлана. Балаларның, үзара аралашулары һәм мөһабәтне уйланырга, эзләнәргә мәжбүр итә. Шушы максат безне, балалар бакчасында эшләүче тәрбиячеләрне, халык педагогикасына мөрәжәгать итәргә этәрә. Халык педагогикасы – фәнни педагогиканың нигезе. Анда борынгы заманнарда ук халык акылы, аның зирәк фикерләре, киңәшләре тупланган. Аларны һич тә югалтырга ярамый. Халыкның үзенә генә хас булган тарихи үсешен, аның психологиясен чагылдырган, балаларга һәм яшьләргә белем һәм тәрбия бирү ысуллары, чаралары турындагы карашлар, буыннан-буынга күчеп үсәргә, камилләшәргә тиеш. Традицияләренә, горейф-гадәтләренә кире кайтару гына түгел, аларны заманчалаштыру, яңарту, гомумкешелек кыйммәтләре юнәлешендә үстерү дә мөһим эш.

-Милли мәдәнияте дөнья халыклары мәдәнияте белән бәйләнештә өйрәнү. Бу бурычларны үтәүдә матур әдәбият, сәнгать төрләре ярдәмгә килә.

Программаның яңалыгы

Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары алдында торган төп бурыч – мәктәпкәчә яшътәге балаларның жәмгыятьнең тулы хокуклы әгъзалары булып житешүе (социальләшүе), рухи-әхлакый үсеше, ижади сәләтләренең камилләшүе өчен мөмкинлек тудыра торган шартлар, ягъни баланың һәръяклы үсешен тәмин итә торган белем бирү тирәлеге булдыру. Өстәмә белем бирү түгәрәгендә төп белем бирү эшчәнлегендә алган белем һәм күнекмәләр ныгытыла, киңәйтелә, гамәли кулланылышка кертелә. Т

III. Программаның билгеләнеше

5-6 яшьлек балалар белән “Нәсыйхәт” түгәрәге айга 4 тапкыр, атнага 1 мәртәбә көннең икенче яртысында уза. Шөгыйльнең озынлыгы – 30 минут.

Түбәндәге принципларга таянып эшләү мәжбүри:

- педагогның әзерлеге;
- бай әчтәлекле, темаларның һәм методик алымнарның төрлелеге;
- педагогик процессны оештыруның бөтен формаларын куллану;
- барлык баланың максималъ актив катнашуы;
- иптәшләре һәм педагоглар белән хезмәттәшлек.

Күрсәтмәлелек чаралары

Риза Фахретдин тормышы, ижаты белән бәйле видеофильмнар циклы, аның хезмәтләре, уенчыклар, иллюстрацияләр, рәсемнәр, өстәл арты уеннары, курчак театрының төрле төрләре, слайдлар, мультфильм жыентыклары, музыкаль бизәлеш өчен дисклар, экран, ноутбук.

Көтелгән нәтижә

Программаны тормышка ашыру барышында Р.Фәхретдин хезмәтләре аша яшь буынның әхлакый сыйфатлары үстерелә, балалар һәм ата-аналар бер-берсе белән аралашырга, төрле мәгълүмат белән эшләргә өйрәнә, туган тел, туган як, татар халкы, мәдәнияты, традицияләре турында күбрәк мәгълүмат туплана.

Эш формалары

- әти – әниләр белән берлектә осталык дәрәсләре;
- әти – әниләрнең фикерләрен өйрәнү;
- кечкенәләр каршында чыгыш ясау;
- татар халык авыз ижаты, матур әдәбият үрнәкләре белән танышу;
- экскурсияләр, очрашулар;
- әңгәмә, фикер алышулар;
- кул эше, рәсемләү;

- рәсемнәр, иллюстрацияләр, мультфильмнар карау;
- жырлы – биюле, сүзле, өстәл арты уеннары.

IV. Түгәрәкнең тематик планы

№	Ай исеме	Тема	Сәгать саны
1.	Сентябрь	<p>“Тәрбияле бала”</p> <p>1 атна. “Әдәплелек нәрсә ул?”</p> <p>2 атна. “Яхшы гадәتلәр. Нәрсә ул яхшы, нәрсә ул начар?”</p> <p>3 атна. “Тату гаилә”</p> <p>4 атна. “Бөек галим – Р.Фәхретдин”.</p>	4 сәгать
2.	Октябрь	<p>“Матурлык дәрәсләре”</p> <p>1 атна. “Мин ничек киенәм”</p> <p>2 атна. “Китап – белем чишмәсе”</p> <p>3 атна. “Без, без, без идек...”</p> <p>4 атна. “Үзеңне тотә белү матурлығы”</p>	4 сәгать
3.	Ноябрь	<p>“Сәмбеләгә – кунакка!”</p> <p>1 атна. “Сәмбеләне кем белә?” (онлайн рәсем дәресе)</p> <p>2 атна. “Кояшлы табын”</p> <p>3 атна. Сөйләм әдәбе: “Тылсымлы сүзләр”</p> <p>4 атна. “Бергәләп басыйк әле, түгәрәк ясыйк әле!”</p>	4 сәгать
4.	Декабрь	<p>“Барыбызга бер шатлык, бик кызык уен таптык!”</p> <p>1 атна. “Халык әкиятләре үзе бер кызык дөнья!”</p> <p>2 атна. “Әбиемнең серле сандыгы”</p> <p>3 атна. Минем яраткан әкият героем. (тозлы камырдан кул эше)</p> <p>4 атна. “Тыңлагыз! Әкият сөйлим!” (кечкенәләр төркеме балалары өчен әкият күрсәтү)</p>	4 сәгать

5.	Гыйнвар	<p>“Бергәләп басыйк әле, түгәрәк ясьйк әле!”</p> <p>1 атна. “Исемен матур – кемнәр куйган”</p> <p>2 атна. “Затлы жепләр”.</p> <p>3 атна. “Табышмак әйтәм, жавабын тап”.</p> <p>4 атна. Татар халык түгәрәк уеннары</p>	4 сәгать
6.	Февраль	<p>“Ярат туган телеңне”</p> <p>1 атна. “Мин бит татар баласы”</p> <p>2 атна. “Иң татлы тел – туган тел, әнкәм сөйләп торган тел”</p> <p>3 атна. “Туган ил, туган йорт”</p> <p>4 атна. “Батыр егет – ил күрке”</p>	4 сәгать
7.	Март	<p>“Иң кадерле кешебез”</p> <p>1 атна. “Әни кирәк”</p> <p>2 атна. “Жырлыым әнием турында”</p> <p>3 атна. Әбием күчтәнәчләре</p> <p>4 атна. Халкым йолалары. Бәйрәмнәр</p>	4 сәгать
8.	Апрель	<p>“Тукайның әкияти иленә күңелле сәяхәт”</p> <p>1 атна. Татар теле – минем туган телем!”</p> <p>2 атна. Мультфильмнар карау.</p> <p>3 атна. “Бала белән күбәләк”, “Кызыклы шәкерт” сәхнәләштереп уйнау.</p> <p>4 атна. Остальк дәресе</p>	4 сәгать
9.	Май	<p>“Кешене матурлый торган сыйфатлар”</p> <p>1 атна. “Тел. Сүз. Әдәп”</p> <p>2 атна. “Мин кунакка барам”</p> <p>3 атна. “Йөзек кашы”</p> <p>4 атна. “Мин – тәрбияле бала!”</p>	

Түгэрәкнең комплекслы-тематик планы

Вакыты	Тема	Максат
Сентябрь 1 атна	“Тәрбияле бала” “Әдәплелек нәрсә ул?”	Өйдә, бакчада, урамда үз-үзеңне әдәпле тоту кагыйдәләрен өйрәнү.
2 атна	“Яхшы гадәتلәр. Нәрсә ул яхшы, нәрсә ул начар?”	Үз-үзеңне һәркайда тәртипле, дәрәс тоту кагыйдәләрен белү, аларны үтәү. Ярамы, мөмкин сүзләренең мәгънәсен аңлау.
3 атна	“Тату гаилә”	Гаиләнең татулыгы нәрсәгә бәйле икәннән аңлату: бер-береңә игътибарлы булу, ярдәмләшү һәм хөрмәтләнү.
4 атна	“Бөек галим – Р.Фәхрәддин”	Яшь буынны тәрбияләүдә Р.Фәхрәддин хезмәтләрен куллануны камилләштерү.
Октябрь 1 атна	“Матурлык дәрәсләре” “Мин ничек киенәм”	Киенү әдәбен өйрәнүне дәвам итү. Үзеңнең тышкы кыяфәтеңне тәртипкә китерә белергә күнектерү.
2 атна	“Китап – белем чишмәсе”	Китаплар белән кызыксыну, аларга сакчыл караш тәрбияләү, тел байлыklarын арттыру
3 атна	“Без, без, без идек...”	Халык педагогикасы аша балаларда күнел күтәрәнкелеге, шатлык хисләре тәрбияләү.
4 атна	“Үзеңне тота белү матурлыгы”	Тәрбиялелек – яшәү өчен кирәк булган иң гүзәл сыйфатларның берсе икәнлегенә төшендерү.
Ноябрь 1 атна	“Сөмбеләгә – кунакка!” “Сөмбеләне кем белә?” (онлайн рәсем дәрәсе)	Милли бәйрәмнәребез белән таныштыруны дәвам итү, балаларга бәйрәм кәефе бүләр итү.
2 атна	“Кояшлы табын”	Табын янында үзеңне культуралы тоту күнекмәләрен ныгыту
3 атна	Сөйләм әдәбе: “Тылсымлы сүзләр”	Ягымлы сүзләрен куллана белергә, үз-үзеңне матур тотарга өйрәтү.
4 атна	“Бергәләп басыйк әле, түгәрәк ясыйк әле!”	Балаларны фольклор әсәрләре белән кызыксындыру, аларның кабул итү сәләтләрен, хәтерләрен, уңай эмоцияләрен үстерү.
Декабрь 1 атна	“Барыбызга бер шатлык, бик кызык уен таптык!” “Халык әкиятләре үзе бер кызык дөнья!”	Әкиятләр аша әхлакый сыйфатлар тәрбияләү.

2 атна	“Әбиемнең серле сандыгы”	Милли киёмнәрнең исемнәрен, бизәлешләрнең сөйләмдә дәрәжә әйтүне активлаштыру, матурлыкка омтылу.
3 атна	Минем яраткан әкият героем. (тозлы камырдан кул эше)	Әкиятләр аша дуслық, иң яқын кешеңә карата мәрхәмәтлелек хисләре уяту.
4 атна	“Тыңлагыз! Әкият сөйлим!” (кечкенәләр төркеме балалары өчен әкият күрсәтү)	Әкиятләрне анализлау процессында балаларда фикер йөртү һәм бәяли белү күнекмәләре формалаштыру.
Январь 1 атна	“Бергәләп басык әле, түгәрәк ясык әле!” “Исемен матур – кемнәр куйган”	Һәр исемнең аерымы бер мәгънә белдерүе турында төшенчә бирү.
2 атна	“Затлы жепләр”	Ижади мөстәкыйльлек, нәфәсәти зәвык тәрбияләү.
3 атна	“Табышмак әйтәм, җавабын тап”	Балаларның уйлау, фикерләү сәләтләрен үстерү. Аларда тапкырлык, зирәклек, күзәтүчәнлек тәрбияләү
4 атна	Татар халык түгәрәк уеннары	Халкыбыз уеннары белән таныштыруны давам итү, уеннар ярдәмендә балаларның күңелен күтәрү.
Февраль 1 атна	“Ярат туган теленә” “Мин бит татар баласы”	Үзенең милләтен белән горурлану хисләре тәрбияләү.
2 атна	“Иң татлы тел – туган тел, әнкәм сөйләп торган тел”	Туган телебезне ярату хисе тәрбияләү, туган телдә сөйләшсә килү теләген үстерү.
3 атна	“Туган ил, туган йорт”	Туган ил, туган йортны ярату, аның белән горурлану хисләре, шәһәрбезне матуррак итүдә катнашу теләге тәрбияләү.
4 атна	“Батыр егет – ил күрке”	Кыю, батыр булу теләге уяту, куркаклыкка тискәре мөнәсәбәт тәрбияләү.
Март 1 атна	“Иң кадерле кешебез” “Әни кирәк”	Сабыйларыбыз күңелендә иң кадерле, изге кешеләребезгә ярату һәм хөрмәт хисләре тәрбияләү.
2 атна	“Җырлыым әнием турында”	Шигърият аша әниләргә мөхәббәт тәрбияләү, сәнгатьле сөйләм телләрен үстерү
3 атна	Әбием күчтәнәчләре	Балаларның өлкәннәр хезмәте белән кызыксынуларын үстерү, өлкәннәр хезмәтенә хөрмәт тәрбияләү

4 атна	Халкым йолалары. Бэйрәмнәр	Балаларны татар халкының милли бэйрәмнәре белән таныштыру. Бердәмлек, дуслык хисләре, халкыбыз йолаларына хөрмәт тәрбияләү.
Апрель 1 атна	“Тукайның әкияти иленә күнелле сәяхәт” “Татар теле – минем туган телем!”	Туган телгә мөхәббәт тәрбияләү, аның белән кызыксыну хисләре уяту.
2 атна	Мультфильмнар карау.	Мультфильмнарны туган телдә аңлап карауларына ирешү.
3 атна	“Бала белән күбәләк”, “Кызыклы шәкерт” сөхнәләштереп уйнау	Габдулла Тукайның күпкырлы ижатына мөхәббәт тәрбияләү.
4 атна	Осталык дәресе	Кул эшләрендә милли бизәкләргә куллану.
Май 1 атна	“Кешене матурлыгын торган сыйфатлар” “Тел. Сүз. Әдәп”	Тел, сүз, әдәп турында мәкаләләр, әйтемнәр белән таныштыру, аларның әһәмиятен аңлату.
2 атна	“Мин кунакка барам”	Балаларны кунакчы булырга, кунакларга хөрмәт күрсәтә белергә өйрәтү. Халкыбызның күркәм гореф-гадәтләре турында сөйләү.
3 атна	“Йөзек кашы”	Балаларда халкыбызның матур сыйфатларын тәрбияләү.
4 атна	“Мин – тәрбияле бала!”	Күренекле мәгърифәтче Р.Фәхретдин мирасын гаиләдә һәм балалар бакчасында киң пропагандалау.

Кулланылган әдәбият

1. Закирова К.В., Гаффарова С.М. “Әткәм-әнкәмнең теле”, Казан “Мәгариф”, 1997.
2. Гарәфиева Г.З. “Сөмбеләне кем белә?” Казан “Тарих” 2003.
3. Ягъфаров Р.А. “Татар балалар фольклоры” Казан “Раннур” 1999.
4. Харрасова Р.Ф. “Бармакларны уйнатып, туган телне өйрәник” Казан “Хәтер” 1997.
5. Балалар өчен хрестоматияләр: “Гөлбакча”, “Раушан көзгә”, “Балачак аланы” Казан: РИЦ, 2011.
6. Закирова К.В. “Әй уйныйбыз, уйныйбыз...” Казан, 2013.
7. Закирова К.В., Кадыйрова Р.Ә., Сафиуллина Г.М. “Балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбиясе” Казан, 2013.
8. Журналлар: “Мәгариф”, “Күчтәнәч”, “Салават күпере”, “Тылсымлы куллар”
9. Балаларга үгет-нәсыхәт. – Казан: “Дом печати” нәшрияты. – 2001.

10. Р. Фәхретдин. Гаилә. Тәрбияле хатын. Балаларга нәсыйхәт. Төзүче – мөхәррир Ә. Хәйри. Казан, 2006.

11. Р. Фәхретдин. Тормыш юлы. Ижади мирасы. Төзүче – Шаһиев Р. Казан, 2005.